

Škola jako základ férové komunity

Určitě už jste někdy slyšeli děti, jak na sebe při hře volají: To není fér! Nebo: Dejte nám taky jednoho silnějšího, aby to bylo fér! Děti mají už od nejútlejšího věku velmi dobrou představu o tom, co je a co není spravedlivé, a také dobře vědí, že při neférovém rozložení sil nebo nedodržování pravidel to prostě „není hra“, nefunguje to, nikoho to nebaví – slabší a poctivější nemá šanci na úspěch, silnější či podvodník nemá z úspěchu radost.

TEXT: JAN JÍCHA, FOTO: STANISLAV KOMÍNEK A ARCHIV

Jedním z hesel moderního školství jsou tzv. soft skills, tedy dovednosti pro úspěšné, vzájemně podpůrné lidské soužití. Z velké části jde o přirozenou snahu aktivních učitelů i prozíravých ředitelů formovat z žáků a žákyň občany nikoli jen našpitané, ale také pružné v myšlení, solidární, tolerantní a kriticky myslící.

Dalším mottem současnosti je planetární odpovědnost. Současná výdělečně činná generace si už uvědomuje, že nápravu stavu přírody, klimatu a společenského uspořádání je třeba učinit prioritou, má-li mít lidstvo ve své navyklé podobě nějakou budoucnost.

Pro generaci školáků už to vůbec není věc volby – ti se ve vlastním zájmu prostě potřebují naučit chovat se k přírodě a lidem na globální úrovni šetrně, stejně jako se naučili zdravit, čistit si zuby a házet odpadky do koše.

Tři právě popsaná společenská východiska se prolínají v tématu hnutí za spravedlivý obchod zvaném fair trade.

O co jde ve fair trade?

Představte si jakékoli běžné zboží z dovozu, třeba banán nebo bavlněné tričko. Začneme-li stopovat peníze, které za ně jako zákazníci zaplatíme,

a půjdeme nazpátek celým dodavatelským řetězcem, zjistíme, že na řemeslníka či pěstitele, který stojí na počátku a je fakticky tím, kdo způsobuje, že daný kus zboží vůbec existuje, zbude jen žalostně málo. Tak málo, že tisíce rodin v Latinské Americe, Africe a Asii, díky jejichž pílí a často i práci jejich dětí máme na evropských trzích levné zboží, trpí hladem či všemi jinými myslitelnými druhy nedostatku.

Hnutí fair trade se od šedesátých let 20. století stará, aby si evropský a americký konzument mohl vedle konvenčního zboží vybrat i jiné, spravedlivé – férové. Takové, jehož certifikační známka zaručuje, že osoba na počátku řetězce dostane zaplacenou důstojnou mzdu, z níž si bude moci dovolit nejen dostatek jídla, ale také školu pro děti či studium pro celou komunitu. Fairtradové zboží je již dobře dostupné i v České republice, a to jak ve specializovaných krámcích, tak i v supermarketech a e-shopech.

A co s tím má společného škola?

V zemích s delší tradicí fair trade existují také fairtradové města a školy. V České republice je aktuálně třináct fairtradových měst a dvacet devět škol. První české školy začaly pracovat na získání titulu přesně před deseti lety. Většinou jim toto téma přirozeně zapadlo do celkové školní atmosféry.

Na fairtradových banánových plantážích se vše dělá ručně. Organické zbytky, jež se nechávají tlít na zemi, přirozeně zhodnocují půdu.

Žáby pralesničky jsou významným bioindikátorem. Po přechodu na šetrné zemědělství se spontánně objevují v odvodňovacích strouhách.

Jde o přirozenou snahu formovat z žáků občany nikoli jen našprtané, ale také pružné v myšlení, solidární, tolerantní a kriticky myslící.

Jak uvedla Eva Pražáková z fairtradové ZŠ Dukelská v Mladé Boleslavi: „Na naší škole jedeme na vlnách fair play, tuto myšlenku se snažíme zakotvit i do školního řádu. K nám Fair trade prostě patří, je to náš kamarád, o kterého se chceme dál starat.“

Jaké jsou výhody fairtradové školy?

V první řadě je to systematická podpora ze strany neziskové organizace Fairtrade Česko a Slovensko, která školám zdarma dodává výukové materiály, zapojuje je do celostátních akcí a umožňuje učitelům a žákům účast na vzdělávacích seminářích.

Druhou výhodou je jistota a přehledné zařazení průřezových témat v ŠVP a ve vzdělávací praxi školy. Fair trade se organicky týká všech předepsaných témat, některé dílčí výstupy, například multikulturalita či princip sociálního smíru a solidarity, jsou přímo součástí jeho definice.

A v neposlední řadě je třeba zmínit komunitní hodnotu certifikace. Fairtradová škola veřejně deklaruje, že se její vedení, pedagogové i žáci hlásí k celosvětovému hnutí za spravedlivější ekonomické vztahy mezi zeměmi a kontinenty, které navíc v posledních dekáдах získalo velmi významný rozměr ekologický. Fairtradová produkce totiž neumožňuje jen řádné odměňování pracujících, ale také zakazuje používání nejnebezpečnějších pesticidů, podporuje šetrné zemědělské postupy, smíšené hospodaření, provázání pěstebních ploch s divokou přírodou a vytváření trvale udržitelných biotopů.

Soustavná osvětová práce školy, která může mít podobu nástěnek a výstav, podávání fairtradové kávy návštěvám či přímo tematické akce s pohoštěním, promítáním a besedou, je významným prvkem školního PR, posiluje komunitního ducha a napomáhá měnit návyky žáků i rodičů směrem ke globální odpovědnosti. Také pocit hrdosti a důležitosti samotných žáků je k nezaplacení: „Místní televize celou akci, piknik v rámci Férové snídaně, zaznamenala, na to byly děti z týmu obzvlášť pyšné,“ potvrzuje Ivana Strnadová z fairtradové ZŠ Svážná v Mostě.

Zboží s duší a příběhem

S pojmem globalizace se běžně pojí negativní představy, nicméně se jí v této době nelze ubránit. Lze ji však

proměňovat k lepšímu. Nákup fairtradových výrobků (čaje, kávy, džusu, ovoce...) v supermarketu lze srovnat s návštěvou farmářského trhu. Tam chodí zákazníci nejen za vyšší kvalitou produktu, ale také pro dobrý pocit z nákupu, z osobního kontaktu s pěstitelem.

Podobně je to u exotického zboží s fairtradovou certifikací: nákup každého kusu vytváří pomyslný most mezi zákazníkem a producentem, jeho rodinou a družstvem, jejichž životní úroveň se zlepšuje díky vyplacenému fairtradovému příplatku. Lze tak hovořit o emocionální globalizaci, kdy se z anonymního zboží „z dovozu“ stává zboží s duší a příběhem.

Propojení se světem se nemusí odehrávat jen prostřednictvím sociálních sítí, ale také cestou zodpovědného konzumu. Z anket mezi žáky druhého stupně vyplývá, že jejich častým snem či představou o úspěšné budoucnosti

Lze hovořit o emocionální globalizaci, kdy se z anonymního zboží z dovozu stává zboží s duší a příběhem.

Fairtradové zemědělství zahrnuje větší druhovou rozmanitost. Mezi banánovníky rostou i další ovocné stromy poskytující potravu opicím, tukanům a papouškům ara.

je „být užitečný“ a „přispět k záchraně světa“. Podpora férového obchodu je jednou z možností, jak toto přání dětem vyplnit a dopřát jim v libovolném věku přiložit ruku k nápravnému dílu.

Kritéria fairtradové školy

01 Vytvoření řídicí skupiny složené z pedagogů a žáků. Typické složení je jeden učitel-tahoun, další pedagogický zástupce a libovolný počet žáků. Jedním z důležitých úkolů učitelů je obnovovat řídicí tým, když ze školy odejdou absolventi.

02 Oficiální podpora fair trade. Škola deklaruje, že se zapojuje do hnutí podpory férového obchodu, a fair trade výslovně zahrne do oficiální školní dokumentace.

03 Na škole jsou dostupné fairtradové produkty. Káva a čaj ve sborovně, ovoce k obědu, květiny k výročí, celý férový oběd jednou za čas, možností je mnoho a škola si sama vybírá vhodný způsob.

04 Na škole se vyučují globální rozvojová témata. Jsou uvedena v ŠVP a tematických plánech konkrétního předmětu, semináře či učitele. Spravedlivý obchod je provázán s oblastmi jako sociální rovnost, novodobé otroctví, dětská práce, vzdělanost, demokratické a komunitní řízení, trvale udržitelné zemědělství, biodiverzita, voda v krajině, sucho, eroze, finanční gramotnost atd.

05 Škola pořádá akce na podporu fair trade a usiluje o medializa-

ci. Typickým způsobem je každoroční uspořádání Výstavy na stromech (panely k zavěšení dostává škola zdarma) a reportáž v lokálním tisku. Možností je ale nepoměrně více a jednotlivé fairtradové školy jsou značně kreativní – jarmarky, besídky, bojovky, vzdělávací semináře pro rodiče a veřejnost, vydávání vlastního férového časopisu – cokoli si tým vymyslí a lze to realizovat, je v pořádku.

Fairtradových škol v České republice stále přibývá, stejně jako každoročně roste obeznámenost veřejnosti s tímto tématem a také celková částka, která plyne do zemí Latinské Ameriky, Afriky a Asie ve formě fairtradového příplatku od českých zákazníků. V roce 2020 to bylo už 27 milionů korun. Desítky českých pedagogů a stovky žáků se aktivně podílejí na šíření myšlenky spravedlivého obchodu a jimi pořádané akce oslovují tisíce rodičů a návštěvníků.

Autor působí v komunitním projektu Naše škola, je též vedoucím kampaně Fairtradové školy.

KONTAKTY PRO ŠKOLY

www.fairtrade.cz
jan.jicha@fairtrade.cz